

УДК 347.932

О.В. РОЖНОВ,

канд. юрид. наук, доц., Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7217-8153>

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Ключові слова: процесуальні строки, строки встановлені законом, строки встановлені судом, наслідки пропуску процесуальних строків, поновлення процесуальних строків, продовження процесуальних строків

Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів (надалі – Проект ЦПК) [1] зберіг основний підхід до правового регулювання інституту процесуальних строків за схемою: види (ст.121) – їх обчислення (ст.123) – початок перебігу (ст.124) – закінчення процесуальних строків (ст. 125) – зупинення перебігу (ст.126) – наслідки пропущення (ст.127) – поновлення та продовження процесуальних строків (ст.128). Особливої уваги заслуговують положення ст.122 Проекту ЦПК – «Розумність процесуальних строків». Відповідно до вказаної статті суд має встановлювати розумні строки процесуальних дій (ч.1). Строк є розумним, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальних дій, та відповідає завданню цивільного судочинства (ч.2). Дійсно, у сучасних умовах цивільне судочинство повинно бути спроможним відповідати викликам з точки зору забезпечення реалізації у національних правопорядках міжнародних стандартів справедливого судочинства відповідно до ЄКПЛ та прецедентної практики ЄСПЛ [2, с.125].

Але в той же час переважання та не зовсім правильне використання в національно-

му законодавстві певних інституційних елементів права на справедливий судовий розгляд неможна вважати свідченням гармонізації процесуального законодавства із ЄКПЛ. Закріпивши розумність строків розгляду справи судом, у переліку основних засад (принципів) цивільного судочинства в Проекті ЦПК України, законодавиць визнає, що вказане фундаментальне положення стосується всієї сфери цивільного судочинства. При цьому розумність строку судового розгляду має бути оцінена, виходячи з обставин справи і з урахуванням чотирьох критеріїв, вироблених ЄСПЛ у своїх практиці, а саме: складності справи, важливості для заявника питання, що розглядається, поведінки заявника, поведінки державних органів [2, с.155].

Варто зазначити, що інститут процесуальних строків спрямований на впорядкування цивільного процесу, забезпечення своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів фізичних осіб, інтересів держави та прискоренні цивільного судочинства, а тим самим – і завдань цивільного судочинства (ст.1 ЦПК України).

Процесуальні строки, передбачені ЦПК України, по-перше, забезпечують оперативність цивільного судочинства, виступаючи засобом регламентації процесуальних дій сторін та інших осіб, які беруть участь у справі; по-друге, виконують функцію юридичного факту, тобто спричиняють виникнення, зміну або припинення цивільних процесуальних прав та обов'язків; по-третє, поряд зі стадійністю, послідовністю є часовою, темпоральною формою здійснення процесуальних прав та обов'язків відповідних суб'єктів процесуальної діяльності.

У механізмі правової регламентації судочинства процесуальні строки мають правоутворююче та преклюзивне значення для суб'єктивних процесуальних прав та обов'язків та впливають на динаміку цивільного процесу.

Норми, які закріплюють процесуальні строки, є нетипічними нормативними приписами.

В науковій літературі норми-строки, як правило, кваліфікують як юридичні фікції [3, с.116].

За своїми сутнісними ознаками процесуальні строки, по-перше, є проміжками часу і в цьому розумінні їм притаманні такі ознаки, як тривалість, незворотність; по-друге, вони є способом законодавчого виміру об'єктивного перебігу часу, для якого характерним є встановлення початку та закінчення перебігу того чи іншого процесуального строку, по-третє, встановлюючи темпоральний формат здійснення конкретних процесуальних прав та обов'язків сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, у часі, процесуальні строки завжди передбачаються правовою нормою, яка сама по собі не визначає конкретного змісту тих або інших процесуальних правовідносин суду і учасників цивільного судочинства, однак має певний регламентуючий ефект.

Характеризуючи процесуальні дії осіб, які беруть участь у справі, Є.В. Васьковський виділяв такі їх особливості, як факультативність, несамостійність, строковість та скасованість [4, с.654]. В.М. Щеглов справедливо звертав увагу на таку ознаку процесуальних дій учасників судочинства, як строковість їх здійснення [5, с.87–88]. Більш категоричним є твердження П.Ф. Єлисейкіна, що обов'язковою ознакою процесуальної дії як юридичного факту є здійснення його у строки, встановлені законом або судом [6, с.48]. В.В. Ярков, не погоджуючись з попереднім твердженням, зазначає, що здійснення процесуальної дії після закінчення відповідних строків також тягне правові наслідки, наприклад, касаційна скарга, яка подана після закінчення встановленого законом строку, повертається касатору [7, с.70].

Юридичні факти – це передбачені в гіпотезах процесуальних норм життєві обставини, з якими пов'язується виникнення, зміна чи припинення правовідносин суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Залежно від певних умов, з якими законодавство пов'язує ті чи інші юридичні наслідки, розрізняють прості та складні юридичні факти. Коли юридичним фактом є одна умова, то це простий юридич-

ний факт: наприклад, залучення судом співвідповідачів при заміні неналежного відповідача (ч.1 ст.33 ЦПК), залучення до участі у справі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору (ст.36 ЦПК) тощо. Утім, найчастіше в цивільному процесі трапляються складні юридичні факти. Для виникнення процесуальних відносин між позивачем та судом першої інстанції необхідно вчинити дві дії: позивач повинен подати позовну заяву, а суддя відкрити провадження у справі. Такий юридичний факт прийнято називати юридичним складом. Для юридичних фактів характерним є й те, що закон у деяких випадках передбачає форму здійснення тієї чи іншої процесуальної дії, а також її документальне оформлення. У такому разі вимоги форми, документального оформлення мають конститутивне значення. Якщо вказані вимоги не виконуються, то передбачені законом наслідки не настають [8, с.403].

Фактичний склад потрібно відрізнити від утворень іншого характеру – складних юридичних фактів. Головна їх відмінність полягає в тому, що фактичний склад – це система юридичних фактів, а складний юридичний факт – система ознак одного факту. У фактичному складі юридичні факти можуть перебувати у різному взаємозв'язку між собою. Так, існують випадки, коли для настання правових наслідків необхідно одночасне існування всіх елементів фактичного складу незалежно від порядку їх накопичення. Наступний – більш складний спосіб зв'язку елементів складу. Для виникнення процесуального наслідку юридичні факти повинні не тільки одночасно існувати, але й обов'язково витримати певний порядок накопичення в складі. Інший – такий спосіб зв'язку елементів у складі, коли з двох або декількох зазначених у нормі юридичних фактів для настання правових наслідків достатньо появи одного. Юридичні факти в даному випадку пов'язані альтернативно [9, с.188–189]. Таким чином, для виникнення передбачених процесуальним правом наслідків, процесуальна дія (або бездіяльність) повинна не тільки реально мати місце, але й відповіда-

ти тим вимогам, які встановлені нормою процесуального права стосовно правової моделі цієї дії (бездіяльності).

Окремі ознаки, властивості, якості, характеристики або їх сукупність, які стосуються реально вчиненої дії, його суб'єкта чи об'єкта, входять до складу процесуального факту в якості його елементів. Адже в нормі права передбачається не тільки сама правова модель, але й визначаються деякі вимоги до її настання, встановлюється обов'язковість наявності деяких ознак, властивостей, якостей, характеристик і т.д. І при відповідності тим чи іншим вимогам норми і (або) наявності тих чи інших ознак, властивостей, якостей процесуальна дія тягне відповідні процедурні наслідки, з урахуванням зазначеного процесуальний факт являє собою не тільки реальну дію учасника судового процесу, але й дія, повинна відповідати встановленим в нормі процесуального права вимогам, умовам, ознакам, і в силу цього підпадає під дію цієї норми. Відсутність будь-якого елемента процесуального факту призводить до інших процедурних наслідків, ніж ті, з метою яких ця дія (бездіяльність) вчинялась і носить назву дефекту юридичного факту чи фактичного складу [10, с.332].

Таким чином, процесуальний строк відповідно до ст.67 ЦПК України (ст.121 Проекту ЦПК України) становить, перш за все, проміжок часу, визначений законом чи судом для вчинення процесуальних дій сторонами, іншими особами, які беруть участь у справі. Така ознака, хоча і є родовою з точки зору темпоральної характеристики процесуальних строків у цивільному судочинстві, але не є визначальною. Для процесуальних строків характерним, крім того, є механізм їх обчислення, перебігу та закінчення, поновлення та продовження а також те, що процесуальні строки, як нетипові нормативні приписи регламентують процесуальну діяльність не усіх учасників цивільного процесу, а лише осіб, які беруть участь у справі. Тому інститут процесуальних строків за своїм змістом має охоплювати правила визначення процесуальних строків як певних періодів у часі, обчис-

лення, перебігу, закінчення, поновлення та продовження, що є важливим для кваліфікації тих чи інших строків у суді як процесуальних. Натомість недосить вдалою є спроба пов'язати процесуальні строки з тривалістю процесуальної дії. Так, Л.Д. Білик вважає, що оскільки розгляд справи в суді складається з сукупності процесуальних дій, що виконуються судом і учасниками цивільного процесу, кожна процесуальна дія повинна мати свою тривалість, яку можна визначити як цивільно-процесуальний строк [11, с.221]. Тривалість та строк пов'язані з часом, але вирішують різні завдання.

Вимога розумності процесуальних строків, яка закріплена в ст.122 Проекту ЦПК України, поширюється лише на строки, які встановлюються судом. Більш того, розумність процесуальних строків оцінюється лише виходячи з того, чи достатньо часу, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданням цивільного судочинства (ч.2 ст.122 Проекту ЦПК України). Як бачимо, жодного критерію, виробленого ЄСПЛ у своїй практиці, у закріпленому тлумаченні розумності процесуальних строків не передбачено, а також некоректним є використовувати такий критерій, як розумність, лише до строків, які встановлені судом.

При цьому, варто зазначити, що ЄСПЛ у своїй прецедентній практиці щодо України неодноразово звертав увагу на норми ЦПК України, що стосуються процесуальних строків, але в аспекті порушення принципу правової визначеності к контексті п.1 ст.6 ЄКПЛ. Так, у справі *Melnik v. Ukraine* ЄСПЛ зазначив, що норми, які регулюють строки подання скарг, безумовно, передбачаються для забезпечення належного відправлення правосуддя і дотримання принципу юридичної визначеності. Зацікавлені особи повинні розраховувати на те, що ці норми будуть застосовані. У той же час такі норми або їх застосування мають відповідати принципу юридичної визначеності та не перешкоджати сторонам використовувати наявні засоби. У цій справі порушення п.1 ст.6 ЄКПЛ було визнане з огляду

на те, що суд застосував до справи новий процесуальний закон, який скорочував строк для подання апеляційної скарги, хоча правовідносини виникли до набрання ним чинності, що позбавило заявницю права на оскарження рішення суду [12].

В іншій справі, *Mushta v. Ukraine*, Суд доходить висновку, що заявниця та її представник діяли у цій справі з належною сумлінністю та що не було вини заявниці в тому, що вона не подала касаційну скаргу в межах строку, встановленого законодавством. Навіть припускаючи, що пояснення Уряду щодо підстав відмови Верховного Суду поновити строк є відповідними, Суд зазначає, що за обставин цієї справи застосування процесуальних обмежень національним судом не було очевидним та передбачуваним для заявниці, і тому не відповідало принципу юридичної визначеності. Зазначене порушення принципу правової визначеності було визнано за обставин, коли представник заявниці дізнався про рішення апеляційного суду через відносно короткий період часу. Хоча місячний строк ще не закінчився, коли він дізнався про рішення від 17.08.2005 року, заявниця та її представник мали чекати копії цього рішення, за якою представник звернувся без зволікань, для того, щоб підготувати касаційну скаргу. Отримавши копію оскарженої ухвали 05.10.2005 року, заявниця могла небезпідставно очікувати, що місячний термін буде перенесено на 6 листопада 2005 року, оскільки не було жодних процесуальних норм, які б встановлювали порядок дій в такій ситуації [13].

Особливий інтерес з точки зору інституту процесуальних строків представляє справа *Ropotaryov v. Ukraine*, яка стосується не екстраординарного перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду в порядку нагляду чи за нововиявленими обставинами, а відновлення провадження через значний період часу шляхом поновлення строку на ординарне апеляційне оскарження. Суд зазначає, що правова система багатьох країн-членів передбачає можливість продовження строків, якщо для цього є обґрунтовані підстави. Разом із

тим, якщо строк на ординарне апеляційне оскарження поновлений зі плином значного періоду часу та за підстав, які не видаються переконливими, як у цій справі, де нібито складне економічне становище перешкоджало відповідачу сплатити державне мито, таке рішення може порушити принцип юридичної визначеності, так як перегляд в порядку нагляду. Суд визнає, що вирішення питання щодо поновлення строку на оскарження перебуває в межах дискреційних повноважень національних судів, однак такі повноваження не є необмеженими. Від судів вимагається вказувати підстави. Однією з таких підстав може бути, наприклад, неповідомлення сторін органами влади про прийняті рішення у їхній справі. Проте, навіть тоді можливість поновлення не буде необмеженою, оскільки сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб дізнатись про стан відомого їм судового провадження. У кожній справі національні суди мають перевіряти, чи підстави для поновлення строків для оскарження виправдовують втручання у принцип *res judicata*, особливо як у цій справі, коли національне законодавство не обмежує дискреційні повноваження судів ні у часі, ні в підставах для поновлення строків [14].

Застосовуючи наведені вище принципи у справі *Ustimenko v. Ukraine*, Суд зазначає, що згідно з твердженнями Уряду «поважними причинами», на які посилався апеляційний суд, була затримка в отриманні копії постанови районного суду. Проте, Суд зазначає, що ані відповідач, ані апеляційний суд не навели цей факт в якості причини поновлення строку оскарження. У будь-якому разі зазначена причина не може вважатися такою, що має стосунок до рішення про поновлення пропущеного строку, оскільки згідно з національним законодавством строк оскарження відраховується з моменту фактичного отримання копії постанови особою, яка подає скаргу. Іншими словами, опосередковано відхиливши єдину причину, наведену відповідачем у його клопотанні про поновлення пропущеного строку, апеляційний суд, тим не менш, задо-

вольнив клопотання, не посилаючись при цьому на жодні конкретні обставини справи, і просто обмежився вказівкою на наявність у відповідача «поважних причин» для поновлення пропущеного строку оскарження. У світлі цих обставин Суд доходить висновку, що апеляційний суд поновив пропущений строк оскарження остаточної постанови суду, ухваленої на користь заявника, не вказавши чітких причин такого рішення. Отже, національні суди, вирішивши поновити пропущений строк оскарження остаточної постанови у справі заявника без наведення відповідних причин та скасувавши в подальшому постанову суду, порушили принцип правової визначеності та право заявника на справедливий судовий розгляд за п.1 статті 6 Конвенції [15].

Наслідки пропуску процесуальних строків на вчинення процесуальних дій передбачені у ст.127 Проекту ЦПК України. Відповідно до частини 1 цієї статті із закінченням встановленого законом або судом строку втрачається право на вчинення процесуальних дій. Таке право втрачається в силу закону, тому не потребує додаткового визнання судом. Суд лише констатує пропуск процесуального строку та відсутність поважних причин для його поновлення, якщо була подана заява про поновлення. Такі процесуальні дії не повинні тягнути жодних процесуальних наслідків, пов'язаних з виникненням, зміною чи припиненням цивільних процесуальних правовідносин, з метою яких ця дія вчинялась. Окремо Проект ЦПК України встановлює наслідки подання документів після закінчення процесуальних строків. За загальним правилом документи, подані після закінчення процесуальних строків, суд зобов'язаний залишити без розгляду, крім випадків, передбачених цим Кодексом (ч.2 ст.127 Проекту ЦПК України). Таким чином, пропуск процесуальних строків тягне втрату права на вчинення процесуальної дії, а для суду обов'язок застосувати передбачені ЦПК України наслідки подання документів після закінчення процесуальних строків. Під залишенням документів без розгляду в контексті статті 127 Проекту ЦПК України слід розумі-

ти відмову суду давати правову оцінку поданому з пропуском строку документу, оскільки допущенні порушення щодо реалізації цього права.

Відсутність легального визначення понять поновлення та продовження процесуальних строків дає можливість науковцям пропонувати власні визначення. Так, С.С. Бичкова вказує, що поновлення строку передбачає відновлення первісного строку для вчинення певної процесуальної дії, а продовження – надання додаткового часу для вчинення процесуальної дії. Проте, виходячи з положення, закріпленого у ч.3 ст.73 ЦПК України, поновлення (продовження) строку – це визнання права особи на вчинення певної процесуальної дії після закінчення процесуального строку, якщо його було пропущено з причин, визнаних судом поважними [16, с.193]. В свою чергу, З.В. Ромовська вважає, що поновлювати чи продовжувати пропущений строк на вчинення процесуальної дії немає сенсу, адже дія вже вчинена, хоча й не прийнята судом. За цієї обставини немає сенсу й розмежовувати самі поняття «поновлення» і «продовження» пропущеного строку, адже суд у цьому разі фактично і не поновлює, і не продовжує його [17, с.174].

Деякі науковці пов'язують можливість продовження процесуальних строків у тому разі, коли у призначені судом строки виконати певні процесуальні дії неможливо, оскільки виникли обставини, які перешкоджають їх реалізації, а в якості різновиду продовження процесуальних строків розглядають допущену судом відстрочку виконання рішення, але при цьому не розкривають, у чому полягає продовження процесуального строку [18, с.128].

Продовження процесуального строку – це надання додаткового часу для вчинення процесуальної дії, що з поважної причини не може бути здійснена у раніше передбачений строк. Питання про продовження строків вирішується до його закінчення. Але при цьому зазначають, що право на поновлення або продовження процесуальних строків мають сторони та інші особи, які пропустили встановлений строк з поважних причин [19, с.157].

Інші характеризуючи процесуальні строки вказують лише про передбачену законом можливість суду поновити або продовжити строк, установлений відповідно законом або судом, за клопотанням сторони або іншої особи в разі його пропуску з поважних причин [20, с.136].

Суд поновлює (надає втрачене право, після чого строк знову починає спливати спочатку) або продовжує (збільшує строк до певної нової дати або події) строк у разі, якщо особа доведе поважність причин, що спонукали її до пропуску строку [21, с.179]. Із закінчення процесуального строку, встановленого законом або призначеного судом, втрачається право на вчинення процесуальної дії, особа не втрачає суб'єктивного процесуального права, яке передбачене ЦПК України, а відповідно і строк, встановлений законом, не може знову спливати спочатку. Щодо можливості збільшити пропущений процесуальний строк, призначений судом, то, на наш погляд, збільшити можна тільки той строк, який ще не закінчився, тобто, не є пропущеним.

Не досить вдалою є спроба розкрити суть поновлення пропущеного строку через надання дозволу судом особі за наявності поважних пропуску вчинити ту дію, на вчинення якої законом встановлено строк [22, с.178]. Втрата особою права на вчинення процесуальної дії у зв'язку з пропуском процесуального строку не означає, що особі забороняється вчинити ту чи іншу дію, а тому пов'язувати поновлення процесуального строку та дозвіл суду на вчинення процесуальної дії є нелогічним. На наш погляд, поновлення судом пропущеного процесуального строку, встановленого законом, є підставою вважати, що процесуальна дія вчинена в межах строку, встановленого законом.

Поновленню підлягають процесуальні строки лише у разі їх пропуску, тобто, коли суд може вказати про початок перебігу та закінчення процесуального строку. Якщо суд не може встановити, що процесуальний строк пропущено, правило про поновлення або продовження не застосовується. В судовій

практиці існують випадки, коли зацікавлені особи, вважаючи, що вони пропустили строк встановлений законом, або призначений судом, вчиняючи процесуальну дію, заявляють клопотання про поновлення чи продовження строку на її здійснення, хоча відповідно до правил, передбачених в ЦПК України, такий строк не пропущено. В ст.128 Проекту ЦПК пропонується закріпити новий погляд на поновлення та продовження процесуальних строків, який, на наш погляд, змінить існуючі в теорії процесуального права погляди на природу поновлення та продовження процесуальних строків. Так, суд за заявою учасника справи поновлює пропущений процесуальний строк, встановлений законом, якщо визнає причини його пропуску поважними, крім випадків, коли цим Кодексом встановлено неможливість такого поновлення (ч.1 ст.128 Проекту ЦПК України). Встановлений судом процесуальний строк може бути продовжений судом за заявою учасника справи, поданою до закінчення цього строку, чи з ініціативи суду (ч.2 ст.128 Проекту ЦПК України).

Закріплене ч.1 ст.128 Проекту ЦПК України правило зберігає положення, що єдиною підставою для поновлення є визнання судом причин пропуску процесуального строку поважними. Тлумачення цього положення дає можливість стверджувати, що учасник справи повинен доводити існування поважних причин тільки на момент перебігу процесуального строку. Існуюча судова практика також свідчить про те, що єдиною підставою для поновлення процесуальних строків є наявність поважних причин, які не дали можливість стороні або іншій особі вчинити процесуальну дію у встановлений законом строк. За загальним правилом процесуальна дія може бути виконана протягом усього встановленого законом часу, тобто, в будь-який день не пізніше останнього дня даного строку. Оскільки питання про поновлення процесуального строку вирішується тільки у разі одночасного вчинення процесуальної дії, строк на вчинення якої було пропущено. Відновлюючи процесуальний строк, суд по суті визнає, що

останнім днем встановленого законом строку є день, коли сторона або інша особа вчинила процесуальну дію або подала той документ чи доказ, стосовно якого заявлено клопотання. У зв'язку з цим має значення й строк, який минув з моменту закінчення строку, встановленого законом до вчинення стороною або іншою особою процесуальної дії, стосовно якої заявлено клопотання.

На наш погляд, пропущений строк – це строк, який минув з дня початку перебігу строку, встановленого законом, й до дня вчинення стороною або іншою особою процесуальної дії, стосовно якої заявлено клопотання про поновлення строку. І, відповідно, сторони або інші особи повинні доводити існування поважних причин пропуску протягом усього вказаного строку.

Поновлення процесуального строку полягає у визнанні судом останнім днем строку встановленого законом день вчинення процесуальної дії або подання документу чи доказу, стосовно якого встановлено, що він пропущений з поважних причин. Тобто, суд має переконатися, що весь строк, який минув з початку перебігу строку і до вчинення процесуальної дії, було пропущено з поважних причин.

Проект ЦПК України передбачає набагато більшу кількість прямих вказівок, які закріплюють право суду встановлювати процесуальний строк на вчинення процесуальної дії учасниками справи. Так, відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Суд має встановити такий строк подання відзиву, який дозволить відповідачу підготувати його та відповідні докази, а іншим учасникам справи – отримати відзив не пізніше першого підготовчого засідання у справі (ч.7 ст.179 Проекту). При цьому у більшості норм проекту ЦПК, які закріплюють право суду встановлювати процесуальні строки, передбачають і певні вимоги, які повинні бути враховані судом при встановленні певного строку. Так, відповідь на відзив подається в строк, встановлений судом. Суд має встановити та-

кий строк подання відповіді на відзив, який дозволить позивачу підготувати свої міркування, аргументи та відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відзив завчасно до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – надати учасникам справи заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті (ч.4 ст.180 Проекту ЦПК України). Дійсно, як зазначалося, процесуальні строки є часовою, темпоральною формою здійснення процесуальних прав та обов'язків відповідних учасників справи, тобто, встановлюють часові обмеження на реалізацію відповідного процесуального права, але такі обмеження не повинні порушувати саму суть процесуального права.

Підтримуємо запропоновані в Проекті ЦПК України зміни щодо природи продовження процесуальних строків, які полягають в тому, що продовжені можуть бути лише строки встановлені судом і які не закінчилися, та положення, щодо можливості продовження процесуального строку встановленого судом, як за заявою учасника справи та і з ініціативи суду. Разом із тим, стаття 128 Проекту ЦПК України та її концептуальне тлумачення дає підстави вважати, що для продовження процесуальних строків встановлених законом є достатнім лише заяви учасника справи чи ініціативи суду, оскільки жодних інших підстав для продовження процесуального строку не передбачає. Відсутність у Проекті ЦПК України підстав для продовження встановлених судом строків може привести до зловживань як учасниками справи, так і судом. Варто зазначити, що передбачаючи підстави для продовження строків встановлених судом, необхідно виходити з того, що це не може бути єдина підстава. Єдиною підставою для продовження строку встановленого судом за заявою учасника справи може бути – визнання судом поважності причин неможливості вчинення учасником справи процесуальної дії у первісно наданий строк. Підставою для продовження процесуального строку, встановленого судом з ініціативи суду, на наш погляд, може бути – неможливість

встановити закінчення процесуальних строків судом. Наприклад, існуюча судова практика залишення заяви без руху свідчить, що можливість продовження процесуальних строків, встановлених судом з ініціативи суду, вже застосовується, оскільки залишаючи заяву (скаргу) без руху, суд надає строк для усунення зазначених недоліків скарги протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали, але не пізніше 01.03.2016 року. Тобто, по суті суд, передбачаючи неможливість визначити конкретний день закінчення встановленого ним п'ятиденного строку, з власної ініціативи продовжує встановлений ним строк до відповідної календарної дати.

Продовження процесуального строку – це надання судом нового строку на вчинення тієї процесуальної дії, яка з поважних причин не може бути вчинена в первісно наданий строк або у разі, якщо суд не може встановити відповідну календарну дату закінчення первісно наданого строку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : від 23.03.2017 № 6232. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.
2. Комаров В. В., Гусаров К. В., Сакара Н. Ю. та ін. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія / за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2016. – 848 с.
3. Горшенев В. М. Нетипичные нормативные предписания в праве // Советское государство и право. 1978. № 3. С. 113–118.
4. Васильковский Е. В. Курс гражданского процесса. Т.1. М. : Издание Бр. Башмаковыхъ, 1913. 571 с.
5. Щеглов В. Н. Гражданское процессуальное правоотношение. М. : Юрид. лит., 1966. 167 с.
6. Елесеикин П. Ф. Предмет и принципы советского гражданского процессуального права : учеб. пособие. Ярославль : Ярославльск. гос. ун-т. 1974. 107 с.
7. Ярков В. В. Юридические факты в цивилистическом процессе. М. : Инфотропик Медиа, 2012. 584 с.
8. Комаров В. В., Бігун В. А., Баранкова В. В., та ін. Курс цивільного процесу: підручник / за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2011. 1352 с.
9. Гордеев В. Дефекти юридичних фактів в адміністративному судочинстві: сутність поняття // Юридичні факти в системі правового регулювання : матеріали 6 міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 лист. 2015 р.) / за заг. ред. Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила, І. О. Ізарової. Київ: ВД «Дакор», 2015. С. 188–191
10. Рожкова М. А. Юридические факты гражданского и процессуального права: соглашения о защите прав и процессуальные соглашения. М. : Статут, 2009. URL: http://rozhkova.com/books_text/UFISOGLASH.html.
11. Білик Л. Д. Правові питання строків у цивільному судочинстві // Вісник Академії адвокатури. 2011. № 2 (21). С. 221–224.
12. Melnik v. Ukraine, no. 72286/01, 28 March 2006. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_049.
13. Mushta v. Ukraine, no. 8863/06, 18 November 2010. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_660.
14. Ponomaryov v. Ukraine no. 3236/03, 3 April 2008. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_434.
15. Ustimenko v. Ukraine no. 32053/13, 29 January 2016. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_b27.
16. Бичкова С. С., Білоусов Ю. В., Бірюков В. І. та ін. Цивільний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / за заг. ред. С. С. Бичкової. – 2-ге вид., доповн. і переробл. К. : Атика, 2010. 896 с.
17. Ромовська З., Шумська Н. Цивільний процесуальний кодекс: наук.-практ. аналіз. Київ: ВД «Дакор», 2013. 600 с.
18. Чорноочено С. І. Цивільний процес : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл]. 3-тє вид. перероб. та допов. Київ: Центр учб. літ., 2014. 417 с.

19. Ярошенко І. С., Ізарова І. О., Єфімов О. М. та ін. Цивільне процесуальне право: підручник / за заг. ред. І. С. Ярошенка. К. : КНЕУ, 2014. – 519 с

20. Фурса С. Я. Цивільний процес України: академічний курс: підручник [для студ. юрид. спец. навч. закл.] / за ред. С. Я. Фурси. Київ:

Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2009. 848 с.

21 Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Голубева Н. Ю. Цивільний процес України : підручник. Київ: Істина, 2011. 532 с.

22. Карнаух Т. М., Ханік-Посполітак Р. Ю. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. Київ: Юстиніан, 2011. 400 с.

Рожнов О. В. Вдосконалення інституту процесуальних строків: окремі аспекти // Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. С. 190–198. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_3_34.pdf

Аналізуються положення інституту процесуальних строків, які запропоновані Проектом ЦПК України. Досліджуються новели Проекту ЦПК України та їх відповідність природі процесуальних строків. Окремо досліджуються питання поновлення та продовження процесуальних строків.

***

Рожнов О.В. Совершенствование института процессуальных сроков: отдельные аспекты

Анализируются положения института процессуальных сроков, которые предложены в Проекте ГПК Украины. Исследуются новеллы Проекту ГПК Украины и их соответствие природе процессуальных сроков. Отдельно исследуются вопросы восстановления и продления процессуальных сроков.

***

Rozhnov O.V. Perfection of the Institute of Procedural Terms: Certain Aspects

The provisions of the institute of procedural terms proposed in the Draft CPC of Ukraine are analyzed. The novelties of the draft CPC of Ukraine and their correspondence to the nature of the procedural terms are investigated. The issues of restoration and extension of procedural terms was made.